

AA:N 12 ASKELEN OHJELMA JA MUUT KUIN ALKOHOLIIN LIITTYVÄT ELÄMÄNONGELMAT

AA syntyi 1930-luvulla sisäistä muutosta tavoittelevana oma-apuliikkeenä, joka pyrki ratkaisemaan pienen vähemmistön eksistentiaalisia ongelmia. AA:n kaksitoista perinnettä rajaavat erityisen tarkasti kaikenlaisten poliittisten tai kulttuuristen muutosten tavoittelun liikkeen ulkopuolelle. Silti lopputulos on se, että 12 askeleen ohjelma vaikuttaa syvästi moniin väestönosiin Pohjois-Amerikassa.

Nopean kasvun takia oma-apuliikkeen määrällistä levinneisyyttä on vaikea arvioida. Kirjallisuudessa esitetyt arviot *mihin tahansa* oma-apuryhmään osallistuvien määrästä yhden vuoden aikana vaihtelevat 6 ja 15 miljoonan välillä (Jacobs & Goodman 1989). Arvion alaraja vastaa 3,7:ää prosenttia Yhdysvaltojen aikuisväestöstä vuonna 1987. Vuonna 1990 kerätyn edustavan näytteen mukaan 13,3 prosenttia aikuisväestöstä oli joskus elämässään osallistunut 12 askeleen kokoukseen ja 5,3 prosenttia oli osallistunut sellaiseen viimeiseksi kuluneen vuoden aikana (Room & Greenfield 1991). Sama tutkimus osoittaa, että AA on edelleen dominoiva 12 askeleen liike: 9,0 prosenttia vastaajista oli

joskus elämässään osallistunut AA:n palaveriin ja 3,6 prosenttia oli osallistunut sellaiseen viimeksi kuluneen vuoden aikana. AA-palaverihin osallistuminen ja jäsenyys eivät välttämättä ole sama asia, koska ihmiset saattavat mennä palaverihin uteliaisuudesta tai sen takia, että he ovat huolissaan jonkun toisen juomisesta. Määrällisestä merkittävydestään riippumatta 12 askeleen ryhmät ovat kulttuurisesti hyvin näkyviä. Pelkästään silmäilemällä amerikkalaisia lehtiä huomaa, että AA:n ajatukset ovat siirtyneet laidalta vallitsevan kulttuurin keskelle. Sanfranciscolaisen The Anonymous Placen omistaja sanoo (San Francisco Examiner 16. 12.1990): ”Mielestäni kyse on vallankumouksesta – sotien lopettamisesta, vihasta eroon pääsemisestä ja siitä, että ihmiset huomaavat kaipaavansa omanarvontunnetta eivätkä valtaa. Tiesittekö muuten, että Hitleriä lyötiin ja pahoinpideltiin lapsena? Uskon vilpittömästi, että jos jokainen ottaisi 12 askelta, se muuttaisi maailman.”

Taulukossa 1 luetellaan perustamisjärjestyksessä tärkeimpiä tällä hetkellä Yhdysvalloissa toimivia 12 askeleen liikkeitä. Varhaisemmista liikkeistä Al-Anon (alkoholistien elämänkumppanien liike, perustettu 1951) ja Alateen (alkoholistien teini-ikäisten lasten liike, perustettu 1957) olivat AA:laisten perheenjäsenten liikkeitä. Ensimmäinen 12 askeleen liike, joka kohdistui johonkin muuhun kuin alkoholiin liittyviin ongelmiin, oli Nar-

Artikkeli on kirjoitettu osana kansainvälistä AA-tutkimusta (International Collaborative Study of Alcoholics Anonymous), johon osallistuvat Islanti, Itävalta, Meksiko, Puola, Ruotsi, Suomi, Sveitsi ja Yhdysvallat. Kirjoitus perustuu osanottajien yhteisesti tuottamiin aineistoihin ja ajatuksiin.

Taulukko 1. Eräitä amerikkalaisia 12 askeleen ryhmiä

Perustamisvuosi	Nimi	Jäsenyyden tunnuspiirteitä
1935	Alcoholics Anonymous (Nimettömät alkoholistit)	Alkoholismi
1951	Al-Anon	Alkoholistien perheenjäseniä ja ystäviä
1953	Narcotics Anonymous (Nimettömät narkomaanit)	Huumeriippuvuus
1957	Alateen	12–18-vuotiaat, joilla on alkoholisteja lähipiirissään
1957	Gamblers Anonymous (Nimettömät uhkapelurit)	Pakonomainen pelihimo
1960	Overeaters Anonymous (Nimettömät ylensyöjät)	Hallitsemattomat syömishäiriöt
1971	Emotions Anonymous (Nimettömät tunteilijat)	Ihmisiä, jotka haluavat parantaa tunne-elämäänsä
1976	Debtors Anonymous (Nimettömät velkaantujat)	Luottokorttien väärinkäyttö ja yli varojen eläminen
1976	Sex and Love Addicts Anonymous (Nimettömät seksi- ja rakkausaddiktit)	Pakonomainen seksuaalinen käyttäytyminen tai emotionaalinen riippuvuus
1980	Incest Survivors Anonymous (Nimettömät incestistä selviytyjät)	Inestin kokeminen
1982	Cocaine Anonymous (Nimettömät kokaiinin käyttäjät)	Kokaiiniaddiktio
1984	Adult Children of Alcoholics (Alkoholistien aikuiset lapset)	Aikuisia lapsia, joilla nykyisin on muita ongelmia
1985	Nicotine Anonymous (Nimettömät nikotinistit)	Nikotiiniaddiktio
1986	Co-Dependents Anonymous (Nimettömät läheisriippuvaiset)	Häiriintyneissä perheissä kasvaneet, joilla on ihmissuhdeongelmia

Tiedot ovat peräisin The Self-Help Sourcebook -kirjan vuoden 1990 painoksesta.

cotics Anonymous (Nimettömät narkomaanit), ja se perustettiin vuonna 1953. Alusta asti on suhtautuminen huumeista riippuvaiisiin ollut ongelmallista AA:laisten keskuudessa. Halu lopettaa juominen oli ainoa vaatimus jäsenyydelle, ja huumeista riippuvaisten ei katsottu täyttävän tätä ehtoa. Narcotics Anonymous sai alkunsa sekä huumeista että alkoholista riippuvaisten AA:laisten keskuudessa mutta erottautui pian omaksi liikkeekseen.

Muita varhaisia liikkeitä, jotka eivät liittyneet juomiseen, olivat Gamblers Anonymous (Nimettömät uhkapelurit, 1957), Overeaters Anonymous (Nimettömät ylensyöjät, 1962) ja Emotions Anonymous (Nimettömät tunteilijat, 1971). Emotions Anonymousia lukuun ottamatta kaikki liikkeet kohdistuivat johonkin erityiseen pakonomaiseen käyttäytymiseen. Tarkkaa tietoa ei ole saatavissa, mutta on todennäköistä, että AA:n jäsenet ovat olleet avainasemassa näiden liikkeiden perustamisessa. Ainakin Suomessa uusien 12 askeleen ryhmien alullepanijat näyttävät olevan sellaisia AA:n jäseniä, jotka ovat halunneet keskustella yksityiskohtaisemmin muistakin kuin juomiseen liittyvistä ongelmistaan.

12 askeleen liikkeet alkoivat lisääntyä voimakkaasti 70-luvulla ja erityisesti 80-luvulla. Taulukossa 1 on listattu vain muutamia tärkeimpiä. 12 askeleen ohjelmaa soveltavia liikkeitä ovat muun muassa seuraavat (Squires 1988):

Batterers Anonymous (Nimettömät pahoinpitelijät)
Divorce Anonymous (Nimettömät eronneet)
Emphysema Anonymous (Nimettömät keuhkolaajentumat)
Fundamentalists Anonymous (Nimettömät fundamentalistit)
Homosexuals Anonymous (Nimettömät homoseksuaalit)
Impotents Anonymous (Nimettömät impotentit)
Messies Anonymous (Nimettömät sotkijat)
Molesters Anonymous (Nimettömät lastenviettelijät)
Rape Anonymous (Nimettömät raiskatut)
Workaholics Anonymous (Nimettömät työnarkomaanit)

Monet uudemmistakin ryhmistä ovat syntyneet jonkin hyvin spesifisen ongelman ympärille. Tärkein muutos kuitenkin on ehkä se, että 12 askeleen ohjelmaa sovelletaan sellaisinkin ongelmiin, jotka ovat paljon yleisluonteisempia kuin juominen, uhkapeli tai ylensyöminen. Uudempien 12 askeleen liikkeiden jäsenistä monet eivät niinkään ajattele, että heillä on ongelma jollakin elämänalueella, vaan he soveltavat 12:ta askelta yleisenä elämänfilosofiana. 12 askelta on alettu nähdä ”amerikkalaisten tärkeimpänä saavutuksena hengellisyyden historiassa”.

Tavallaan tämä on AA:n filosofian looginen laajentuma. Bill W:lle ”koko maailma on valtava selviämisasema”. AA:n jäsenet ”ovat luonnollisesti onnekkaita kärsittyään vaivasta, joka ei ole vain uhannut koko olemassaoloa vaan joka on tehnyt mahdolliseksi syyttää toisia ihmisiä. Meidän on ollut pakko 'käydä pohjalla', kuten sanomme, ja se johtaa hengelliseen heräämiseen. – – Kaikki käyvät pohjalla, mutta yleensä tässä maailmassa se on aina jonkun toisen vika” (Kurtz 1979, 325). Tältä kannalta katsoen pääasiallinen ero AA:n ja uusien 12 askeleen liikkeiden välillä on se, kuinka spesifiseksi ja konkreettiseksi pohjalla käynti koetaan. Uusien liikkeiden käsittelemät elämänongelmathan ovat yleisluonteisempia kuin juominen.

12 ASKELEEN LIIKKEISSÄ TYÖSTETTÄVÄT ELÄMÄNONGELMAT

AA on säilyttänyt elinvoimansa ja epäbyrokraattisen rakenteensa yli 50 vuoden ajan. AA on ruohonjuuritason liike, jonka jatkuvaa elinvoimaisuutta ei voi selittää pelkästään rakenteella ja organisoitumisen periaatteilla. Jäsenten eksistentiaalinen tilanne on tärkeä lisätekijä (Mäkelä 1991). Juomisen uudelleen aloittaminen on konkreettinen uhka, joka yhdistää jäsenet ja motivoi veteraaneja elinikäiseen sitoutumiseen, mikä taas puolestaan turvaa liikkeen jatkuvuuden. Rankka juominen on selkeästi tunnistettavissa oleva erityinen

käyttäytymismuoto, joka on dominoinut koko elämää sellaisten tyyppillisten jäsenten kohdalla, joille pohjalla käynti on merkinnyt työn menetystä ja ihmissuhteiden kariutumista. Heidän juomisuransa on tavallisesti ollut niin pitkä ja perusteellinen, että se on aiheuttanut aineenvaihdunnallisia ja muita fysiologisia muutoksia. Retkahduksen määrittelyssä ei ole tulkinnanvaraa. Jo ensimmäisen ryypyn ottaminen on vääjäämätön merkki siitä. Yhden lasillisen kohtalokkuudesta tai mahdollisuuksista oppia kohtuukäyttäjäksi voi olla tieteellisiä erimielisyyksiä, mutta AA-kokemukset ja -kertomukset tarjoavat dramaattisia esimerkkejä ensimmäisen ryypyn katastrofaalisista seurauksista.

Alkoholistina olemisen eksistentiaalinen kokemus ei ole annettu, vaan se tuotetaan AA-puheessa ja AA:n palaverissa. Eksistentiaalista identiteettiä ei kuitenkaan voi tuottaa tyhjästä. Jäsenyyden perustana olevan elämänongelman luonne vaikuttaa siihen tapaan, jolla eksistentiaalinen yhteenkuuluvuus 12 askeleen liikkeissä tuotetaan. Taulukko 2 sisältää alustavan yhteenvedon seuraavista kriteereistä:

Elämänongelman vaikutus jäsenten kokemukseen elämästä yleensä
Elämänongelman erityisyys tai rajattavuus
Retkahduksen kriteerien erityisyys ja objektiivisuus
Retkahdukseen liittyvien objektiivisten ja subjektiivisten riskien vakavuus
Elämänongelmaan liittyvät fysiologiset muutokset

Elämänongelmien luokittelu taulukossa 2 on arviokauppaa, ja siitä voidaan olla eri mieltä. On vaikea arvioida, kuinka totaalisesti eri ongelmat vaikuttavat kokemukseen elämästä yleensä. Se, mikä ulkopuolisesta näyttää vähäiseltä vaikeudelta, voi lamauttaa yksilön täysin. Tämä muuttuja onkin sisällytetty taulukkoon 2 pääasiassa erottamaan nikotiinidiktio muista elämänongelmista, joita liikkeissä työstitään. Nikotiini aiheuttaa hyvin voimakasta riippuvuutta, ja tupakointi on sarja konkreettisia tekoja, mutta tupakointi ei

tavallisesti ole samalla tavalla eksistentiaalinen ongelma kuin muut taulukossa 2 luetellut elämänongelmat.

Elämänongelmien erityisyys tai rajattavuus viittaa käyttäytymiseen ja voi vaihdella kovasti samankin liikkeen sisällä. Yksi esimerkki on seksi- ja rakkausaddiktien elämänongelma, joka voi vaihdella erityisistä pakonomaista käyttäytymismuodoista aika epämääräiseen alttiuteen seksuaaliselle ja emotionaalille hyväksikäytölle. Epäselviä rajatapauksia on riittämiin, mutta tämän ei pidä antaa hämärtää eroa nimenomaisten addiktoiden tai pakonomaisten käyttäytymisten ja epämääräisten viihtymättömyyden tai ahdistuksen tunteiden välillä.

Riippuen siitä, kuinka erityisenä käyttäytymisenä elämänongelma ilmenee, retkahduksen kriteerien selkeydessä on paljon vaihtelua. Juomisen tai huumeiden käytön yhteydessä retkahdus on määriteltävissä yksiselitteisesti. Uhkapeluri tietää myös välittömästi, jos hän retkahtaa. Muiden elämänongelmien yhteydessä on enemmän yksilöllistä vaihtelua. Ylensyönti voidaan ehkä hajottaa nimenomaisiksi käyttäytymisiksi, joiden avulla retkahdus kyetään tunnistamaan. Sama voi olla mahdollista myös joidenkin seksuaalikäyttäytymisten kohdalla. Myös muiden 12 askeleen liikkeiden jäsenet voivat pyrkiä määrittelemään retkahduksen tarkoin rajattujen käyttäytymismallien avulla. Silti läheisriippuvaisen retkahdus on väistämättä epämääräisempi kuin alkoholistin.

Retkahdukseen liittyvien riskien määrittely on ainakin osittain varsin subjektiivista. Silloin kun sekä itse elämänongelman määrittely että retkahduksen kriteerit ovat epämääräiset, riskitkään eivät voi olla samalla tavalla konkreettisia ja välittömiä kuin juomisen, huumeiden käytön tai uhkapelin riskit.

Väitteet 12 askeleen liikkeiden työstämien elämänongelmien somaattisesta perustasta herättävät paljon kiistaa. Koska sairausmääritelmät ovat muodostumassa yhä keskeisemmiksi 12 askeleen ajattelussa (Peele 1989), on esitetty väitteitä, että esimerkiksi läheis-

Taulukko 2. Eräiden 12 askeleen liikkeiden työstämien elämänongelmien piirteitä

	Ongelma vai- kuttaa koko elämään	Ongelmakäyt- täytymisen erityisyys	Retkahduk- selle on selvä kriteeri	Retkahduk- seen liittyy suuria riskejä	Ongelmaan liittyy fysiolo- gisia muu- toksia
Nimettömät alkoholistit	+	+	+	+	+
Nimettömät narkomaanit	+	+	+	+	+
Nimettömät kokaiinin käyttäjät	+	+	+	+	+
Nimettömät nikotinistit	-	+	+	-	+
Nimettömät uhkapelurit	+	+	+	v	-
Nimettömät ylensyöjät	+	+	v	-	-
Nimettömät velkaantajat	+	v	v	v	-
Nimettömät seksi- ja rakkausaddiktit	+	v	v	-	-
Nimettömät tunteilijat	+	-	-	-	-
Al-Anon	+	-	-	-	-
Alateen	+	-	-	-	-
Alkoholistien aikuiset lapset	+	-	-	-	-
Nimettömät läheisriippuvaiset	+	-	-	-	-
Nimettömät inestistä selviytyjät	+	-	-	-	-

v = vaihtelee

Taulukossa liikkeiden nimistä on mahdollisuuden mukaan käytetty suomalaisia mukaelmia. Taulukossa 1 on rinnan alkuperäinen ja suomalainen nimi.

riippuvuudelle olisi somaattinen perusta. Joidenkin elämänongelmien fysiologisesta perustasta vallitsee aito tieteellinen erimieli-

syys, vaikka kaikkein katteettomimmat väitteet jätettäisiinkin huomiotta. Mutta ero fyysistä, kliinisesti havaittavia oireita aiheuttavan

addiktion ja epämääräisemmin määriteltävien tilojen välillä pitäisi näistä kiistoista huolimatta säilyttää.

EKSISTENTIAALINEN IDENTITEETTI JA LIIKKEEN JÄRJESTÖLLINEN JATKUVUUS

AA-liikkeelle on tunnusomaista järjestöllinen jatkuvuus, mutta samanlainen jatkuvuus ei ehkä ole välttämätön ehto tuleville 12 askeleen liikkeille. 12 askeleen palaverin kaavaa ja AA-puheen sääntöjä voidaan soveltaa mihin tahansa eksistentiaaliin tai ihmistenvälisiin ongelmiin. Saman kokousmuodon pitäisi taipua käsittelemään yhtä hyvin miehenä tai naisena olemisen kohtaloa kuin pelkoa tai hulluutta. Viikoittaisten palaverien järjestäminen ei vaadi monimutkaisia palvelurakenteita, ja tarvittava kirjallisuus voidaan pitää saatavilla kaupallisten kanavien kautta.

On ajateltavissa, että AA edustaa oma-apuliikkeiden ensimmäistä sukupolvea. Jäsenyys ei perustu enää sosiaaliseen asemaan kuten vanhoissa yhteiskunnallisissa liikkeissä, mutta pysyvä ja elinikäinen alkoholisti-identiteetti on yhä vielä jäsenyyden perusta. AA:nkin jäsenistä osa lopettaa palaverissa käynnin muutaman vuoden raittiuden jälkeen. Heidän osuutensa saattaa olla kasvamassa, koska yhä useammat tulokkaat liittyvät jäseniksi jo ennen kuin heidän alkoholin käyttönsä on edennyt kovin pitkälle ja vienyt heiltä työpaikan ja ihmissuhteet. Tästä huolimatta pitkään mukana olleet veteraanit ovat erittäin tärkeitä AA:lle sosiaalisena liikkeenä. AA:ssa kerran alkoholisti on aina alkoholisti. 12 askeleen toista sukupolvea edustavissa liikkeissä osanottajat kenties voivat valita ja vaihdella eksistentiaalisia identiteettejään täysin vapaasti. Lounasaikaan he voivat osallistua Nimettömien pelkuriin palaveriin ja mennä illalla Nimettömien öykkäreiden kokoukseen.

Yleistajuisen ammattikirjallisuuden asema on tärkeämpi uusissa 12 askeleen liikkeissä kuin vanhoissa. Läheisriippuvuus-liikkeiden

kasvu alkoi vuonna 1983 julkaistun ammatti-terapeutin kirjoittaman kirjan *Adult Children of Alcoholics* (Woititz 1983/1990) myötä. Sitä myytiin yli miljoona kappaletta, ja se oli kolmantena New York Timesin best seller -listalla vuonna 1986. Kymmenet terapeutit ovat pyrkineet ottamaan osansa markkinoista addiktioita ja läheisriippuvuuksia käsittelevillä kirjoillaan, ja monissa amerikkalaisissa kirja-kaupoissa on nykyisin oma toipumiskirjallisuuden osasto. Uusi ammattikirjallisuus on vaikuttanut myös perinteisiin 12 askeleen liikkeisiin. AA:n julkaisemaa ja AA:n palvelukokouksen (General Service Conference of AA) hyväksymää kirjallisuutta on yhä edelleen niukasti, mutta terapiateollisuuden kustantajat, kuten Hazelden, työntävät markkinoille satoja pamfletteja ja kirjoja vuosittain. Merkittävin muutos on siinä, että kun perinteinen AA-kirjallisuus perustui yksittäisten jäsenten kokemuksiin, uusi terapiakirjallisuus välittää asiantuntijoiden näkemyksiä. Terapiakirjallisuus ja 12 askeleen ammattihoito vahvistavat kumpikin asiantuntijatiendon asemaa AA:n suullisen perinteen ja toisten kokemuksista oppimisen kustannuksella.

AA:n kiertävät puhujat ovat veteraaneja, jotka eivät saa palkkaa työstään (Peterson 1991). Uudemmissa 12 askeleen liikkeissä palkatuilla luennoitsijoilla ja kalliilla kurseilla on paljon suurempi rooli. Läheisriippuvuus-guru John Bradshaw pitää kaksi sataa luentoja vuodessa, ja päivän kestävästä kurssista hän veloittaa 5 000 dollaria (Hollandsworth 1990).

12 askeleen kulttuuri on luonut kukoistavat markkinat myös erilaisille 12 askeleen kapistuksille kuten toipumismusiikille, rannerenkaille, AA:n tunnuslauseilla varustetuille paidoille ja kummikarhuille. Nykimällä naruja saa karhun puhumaan: ”Ota rennosti. Elä ja anna toisten elää. Päivä kerrallaan”.

Yleisluonteisten 12 askeleen liikkeiden lisääntyminen ja levittäytyminen saattavat muuttaa 12 askeleen ohjelman luonnetta osakulttuuria määrittävänä ideologiana. Perinteinen AA poikkeaa useimmista muista ala-

kulttuureista, joita yhdistävät kiinteä verkosto ja vahva ideologia. Uskovaisten tai poliittisten aktivistien lapset saattavat kapinoida vanhempiensa aatemaailmaa vastaan, mutta he voivat yhtä hyvin omaksua sen kasvamalla siihen varhaislapsuudestaan alkaen. AA:laisten lapset voivat hyväksyä tai vastustaa AA:n periaatteita, mutta he eivät voi tulla alakulttuurin varsinaisiksi jäseniksi, jollei heistä tule alkoholisteja. Alateenissa keskustellaan ongelmista, joita alkoholistin lapsena oleminen aiheuttaa, mutta se ei ole valmennusta jatkuvaan aikuisjäsenyyteen AA:ssa. Ei riitä, että syntyy AA-perheeseen, kannukset täytyy hankkia itse. Yleisluonteisesta 12 askeleen kulttuurista voi sen sijaan tulla elämäntapa ja maailmankatsomuksen perusta.

EKSISTENTIAALINEN SAMUUS JA 12 ASKELEEN PUHEEN SÄÄNNÖT

Pysyvä identiteetti ei siis ole välttämätön, jotta 12 askeleen kokouksista voisi hyötyä. Toisaalta voidaan väittää, että jokin perustava mutta samalla osittainen eksistentiaalinen samuus on välttämätön, jotta 12 askeleen puheen säännöt ja niiden sisältämä positiivisen ja negatiivisen kohteliaisuuden erityinen yhdistelmä säilytettäisiin (Arminen 1992; Mäkelä 1992).

AA:n omissakin palaverieissa puheen säännöt ovat jatkuvasti uhanalaisia ja alttiina ulkopuolisten puheen sääntöjen vaikutukselle. Palaveria voivat hajottaa toisaalta riidat ja tunteenpurkaukset ja toisaalta oppikiistat. AA-palaverit ovat sikäli tukevaa tekoa, että räikeätkään puheen sääntöjen rikkomukset eivät välttämättä häiritse palaverin kulkua. Vaarana kuitenkin on, että rikkomus synnyttää uusia rikkomuksia. Esimerkiksi poikkipäin puhuminen ei ole ongelma, jos muut jäsenet eivät kiinnitä siihen mitään huomiota, mutta siitä voi tulla ongelma, jos siihen reagoidaan poikkipäin puhumisella.

Ulkopuolisten puheen sääntöjen tunkeutuminen 12 askeleen kokouksiin on aina uhka-

na kokousten omalle puheelle. Uhan vakavuus riippuu siitä, miten liike pystyy jäsentämään suhteensa muuhun yhteiskuntaan. Tavallaan vaakalaudalla on se, miten vedetään tyyneysrukouksen tarkoittama raja niiden asioiden välille, joita voi muuttaa, ja niiden välille, joita ei voi muuttaa. 12 askeleen puheen sääntöjä voidaan soveltaa naisena olemisen ongelmiin vain, jos vallitseva patriarkaalinen yhteiskunta katsotaan sellaiseksi asiaksi, jota liikkeen jäsenet eivät voi muuttaa. Heti kun jäsenet tavoittelevat ulkopuolisen maailman muuttamista, siihen liittyvät olennaisena osana teoreettinen keskustelu, mielipideryhmien muodostuminen ja erilaisista sosiaalisista asemista ja elämäkokemuksista johtuvat vastakkainasettelut ja hajaannukset.

On ehkä oireellista, että uusien 12 askeleen liikkeiden sponsoroimiin seminaareihin ja kursseihin sisältyy paljon enemmän konfrontaatioita kuin perinteisiin 12 askeleen kokouksiin (Hollandsworth 1990).

HENGELLISYYS JA HENKILÖKOHTAINEN KASVU

San Franciscossa ja muualla Yhdysvalloissa, jossa 12 askeleen kulttuuri on vahvasti edustettuna, se on vain yksi osa henkilökohtaisen muuttumisen ja hengellisen kasvun kulttuuria ja kilpailee samanisin, itämaisten uskontojen, psykodynaamisten terapioiden ja New Age -ideologioiden kanssa.

Hengellinen kasvu ja 12 askeleen ohjelman toteuttaminen nähdään usein vastakkaisena poliittiselle aktiivisuudelle. Kirjan A Sceptic's Guide to the Twelve Steps (1990/1991) kirjoittaja Phillip Z. kertoo, että hänen ohjauksessaan on entisiä raskaansarjan poliittisiä aktivisteja. ”Nämä ihmiset osallistuivat 60- ja 70-luvun poliittiseen kuohuntaan. Nyt he toteuttavat 12 askeleen ohjelmaa ja käyvät läpi syvällisiä hengellisiä kokemuksia. He sanovat: 'Luojan tähden, en ymmärtänyt, mitä olimme tekemässä. Kyse oli hengellisyydestä, mutta me purimme sitä poliittisesti!'.”

Erilaisten ajatusperinteiden sekoittuminen käy ilmi terapiaoppikirjojen hengellisyydestä. C. L. Whitfield pitää kursseja otsikolla ”stressinhallinta ja hengellisyys toipumisprosessissa” ja on myös julkaissut aiheesta kirjan (1985). Hänen kehittämässään hengellisen itsearvioinnin asteikossa hengellisyyteen määritellään kuuluviksi suhde omaan itseen, suhteet muihin ihmisiin ja suhde maailmankaikkeuteen. Harvat asteikon osioista liittyvät edes etäisesti mihinkään yliluonnolliseen, ja valtaosa näyttää kuvailevan stereotyyppisen tervettä ja onnellista peruserikkalaista, kun taas Søren Kierkegaard tuskin saisi korkeita pisteitä. Seuraavassa on Whitfieldin hengellisen itsearvioinnin asteikon tyyppisiä osioita:

Illoitsen jopa kaikkein halpa-arvoisimmistakin tehtävistäni, kuten WC:n siivouksesta.
Harrastan säännöllisesti liikuntaa.
Tunnen itseni seksuaalisesti tyydytytyksi.
Elän tässä ja nyt.
Olen tietoinen tunteistani ja ilmaisen niitä terveellä tavalla.
Tunnen hyväksyväni muut ihmiset ja tunnen itseni hyväksytyksi.

Tärkeä piirre, joka erottaa uuden amerikkalaisen hengellisyyden juutalais-kristillisestä traditiosta, on fyysisen ja seksuaalisen nautinnon pyhittäminen. Hengellisyys edellyttää ruumiin ja sielun harmoniaa, fyysisen kunnon ylläpitäminen on hengellinen velvoite ja seksuaalinen täyttymys on osa hengellistä kasvua.

12 ASKELEEN KULTTUURI JA YHTEISKUNTAPOLITIikka

Yksittäisillä AA:n jäsenillä ja AA:han läheisesti liittyvillä järjestöillä on ollut syvälinen vaikutus ammattimaisiin hoitojärjestelmiin ja hoitoa koskevaan lainsäädäntöön Yhdysvalloissa (Johnson 1973; Room 1983). Tähän mennessä AA:n jäsenet eivät kuitenkaan ole pyrkinet vaikuttamaan alkoholipolitiikkaan.

Liikkeen alusta asti jäsenet ovat halunneet erottaa AA:n raittiusliikkeen ajattelutavoista (Room 1989). AA:laiset korostivat, että alkoholi sinään ei ole pahasta; on vain olemassa ihmisiä, jotka eivät pysty juomaan kohtuullisesti. AA Grapevine ei myöskään ole kiinnittänyt huomiota alkoholin tuotantoon tai saatuuteen.

Myös vanhat raittiusjärjestöt aloittivat yksilöllisen uudistumisen puolesta toimivina liikkeinä. Lainsäädäntöä ja sosiaalipolitiikkaa koskevat päämäärät tulivat mukaan vasta myöhemmin. 1840-luvulla washingtonilaiset rekrytoivat monia raitistuneita juomareita kertomaan tarinaansa julkisesti suurille kuulijakunnille (Maxwell 1950). S. Eriksenin (1991) tutkimus tanskalaisen pikkukaupungin raittiusseuran jäsenluettelosta 1880- ja 1890-luvulla osoittaa myös, että ainakaan varhaisempien jäsenten keskuudessa juoppous ei ollut epätavallinen syy seuraan liittymiseen. Samoin G. Phillipsin (1991) mukaan 1800-luvun raittiusliikkeelle oli luonteenomaista, että se oli sosiaalipoliittisten uudistajien ja vastaraitistuneiden yhteenliittymä. Hän huomauttaa myös, että raitistuneet juopot eivät jääneet kuuliaisiksi rivijäseniksi vaan että monista kasvoi maankuuluja raittiusaarnajia.

Vanhan raittiusliikkeen ja AA:n välillä on silti selvä ero. Raittiusliike oli yhteiskunnallisten uudistajien ja raitistuneiden juoppojen yhteenliittymä, kun taas AA on kohtalotoverien veljeskunta. Useimmille raittiusseurojen jäsenille liittyminen ei ollut välttämättömyys vaan rationaalinen uuden elämäntavan valinta; se merkitsi turvattua toimeentuloa, kunniallisuutta ja huolellista taloudenpitoa. Uusi elämäntapa tarjosi myös sosiaalisen koheamisen väylän. Syvällä pohjalla käyneille AA:n jäsenille jäsenyys sitä vastoin on ainoa mahdollisuus selvitä epätoivoisesta elämäntilanteesta. Tämä ero voi auttaa selittämään, miksi AA on niin menestyksellisesti välttänyt laajemman poliittisen ohjelman omaksumisen.

Yleisluonteisen 12 askeleen kulttuurin

kasvu saattaa muuttaa tilanteen. Pohjois-Kaliforniassa 12 askeleen ryhmään liittyminen on ehkä enemmän arvo- ja elämäntapavalinta kuin ainoa ulospääsy sietämättömästä hädästä. On jo nähtävissä merkkejä siitä, että tämä saattaa muuttaa 12 askeleen ryhmien suhdetta yhteiskuntapolitiikkaan.

San Diegossa ilmestyvä *Sober Times* on maanlaajuisesti Yhdysvalloissa leviävä lehti, jonka levikki oli kesäkuussa 1991 noin 80 000. Lehti ”ei sitoudu eikä ole riippuvainen” mistään 12 askeleen ryhmästä mutta ”tukee niiden pyrkimyksiä”. Toipumista käsittelevien kirjoitusten ohella se julkaisee säännöllisesti alkoholin ja huumeiden tuotantoa ja levitykseen liittyviä artikkeleita. Esi-

merkiksi vuoden 1991 kesäkuun numerossa kerrottiin, että tupakan viljelyyn kolmansissa maissa käytettävä maa-ala voisi tuottaa ravintoa 10–20 miljoonalle ihmiselle. Toinen uutinen kertoi, että ”hälyttävän suuri osa high schoolin ylimmän luokan oppilaista polttaa pilveä säännöllisesti”. Samassa numerossa on myös artikkeli, jossa kirjoittaja purkaa ärtymystä armeijan tapaan hintoja alentamalla edistää alkoholin väärinkäyttöä.

Tällaiset merkit osoittavat, että 12 askeleen liikkeet voivat ajan mittaan kehittyä ideologiseksi alakulttuuriksi ja kenties poliittiseksi ryhmäkunnaksi, joka voi vaikuttaa alkoholi- ja huumelainsäädäntöön.

Englannin kielestä suomentanut Tea Berndtson

KIRJALLISUUS

Arminen, I.: Pragmatics of AA meetings. International Collaborative Study of Alcoholics Anonymous -projektin neljännessä työkokouksessa Mexico Cityssä, Meksikossa lokakuussa 1992 pidettävä esitelmä

Eriksen, S.: Thisted abstinence society as a local self-help organization. Esitelmä International Perspectives on Self-Help -konferenssissa Lancasterin yliopiston Centre for Social History -laitoksella, Englannissa heinäkuussa 1991

Hollandsworth, S.: The codependency conspiracy. *Texas Monthly* 18 (1990): 2, 110–137

Jacobs, M. K. & Goodman, G.: Psychology and self-help groups. *American Psychologist* 44 (1989): 3, 536–545

Johnson, B. H.: The alcoholic movement in America: A study in cultural innovation. Julkaisematon väitöskirja. University of Illinois at Urbana-Champaign, 1973

Kurtz, E.: Not-God: A history of Alcoholics Anonymous. Central City: Hazelden, 1979

Maxwell, M. A.: The Washingtonian movement. *Quarterly Journal of Studies on Alcohol* 11 (1950): 3, 410–451

Mäkelä, Klaus: AA-liike yhteiskunnallisena liikkeenä. *Alkoholipolitiikka* 56 (1991): 2, 80–87

Mäkelä, Klaus: AA oma-apuliikkeenä ja 12 askeleen ammattihoito. *Alkoholipolitiikka* 57 (1992): 2, 81–94

Peele, S.: *Diseasing of America: Addiction treatment out of control*. Lexington: Lexington Books, 1989

Peterson, J. H.: A.A. as a social organization/social network. Esitelmä International Collaborative Study of Alcoholics Anonymous -projektin kolmannessa työkokouksessa San Rafaelissa, Kaliforniassa tammi-helmikuussa 1991

Phillip Z.: A skeptic's guide to the twelve steps. New York: Harper Collins, 1991. (1. p. 1990)

Phillips, G.: *Becoming sober: Temperance in England in the nineteenth century*. Esitelmä International Perspectives on Self-Help -konferenssissa Lancasterin yliopiston Centre for Social History -laitoksella, Englannissa heinäkuussa 1991

Room, R.: Sociological aspects of the disease concept of alcoholism. S. 47–91. Teoksessa: Smart, R. G. & Glaser, F. B. & Israel, Y. & Kalant, H. & Popham, R. E. & Schmidt, W. (toim.): *Research advances in alcohol and drug problems. Volume 7*. New York: Plenum Press, 1983

Room, R.: Alcoholism and Alcoholics Anonymous in U.S. films, 1945–1962: The party ends for the ”Wet Generation”. *Journal of Studies on Alco-*

hol 50 (1989), 368-383

Room, R. & Greenfield, T.: Alcoholics Anonymous, other 12-step movements and psychotherapy in the U.S. population, 1990. Berkeley: Alcohol Research Group, Medical Research Institute of San Francisco, 1991

Squires, S.: A group for all reasons. Washington Post Health, 17. toukokuuta 1988

The self-help sourcebook. Denville: American Self-Help Clearinghouse, 1990

Whitfield, C. L.: Alcoholism, attachments, and spirituality: Stress management and serenity during recovery. New Jersey: Perrin & Tregget, 1985

Woititz, J. G.: Adult children of alcoholics. Deerfield Beach: Health Communications, 1990. (1. p. 1983.)

ENGLISH SUMMARY

Klaus Mäkelä: *The 12 steps of AA and problems other than alcohol (AA:n 12 askeleen ohjelma ja muut kuin alkoholiin liittyvät elämänongelmat)*

Membership maladies addressed by older and newer 12 step movements are compared in terms of the following features:

- The degree to which the malady overshadows the total life experience of members
- Specificity or diffuseness of the membership malady
- Specificity and objectivity of criteria for what constitutes a relapse
- Severity of objective and subjective risks attached to a relapse
- Changes in physiological mechanisms connected to the malady

AA may represent the first generation of self-help movements. Membership is no longer based on social position as in the old social movements but a permanent identity as an alcoholic for life is still the organizing principle of membership. In 12 step movements of the second generation, people are free to choose and change their existential identities. Popular expert literature is more important for the new 12 step movements than for the older ones. Where traditional AA literature mainly

built on the accumulated experience of individual members, the new recovery literature is based on therapeutic expertise. Recovery literature and professional 12 step treatment combine to strengthen the role of expert knowledge at the expense of oral tradition and model learning in AA. In AA, the speaker circuit is made up by unpaid old-timers of the movement. In the newer 12 step movements, paid expert speakers and expensive workshops play a much greater role. Generalized 12 step culture also has brought about a market for 12 step commodities. Generic 12 step groups may change the nature of the 12 step program as a subcultural ideology. Many members of newer 12 step movements do not think of themselves as having a problem in one area of their life but practice the 12 steps in general, as a philosophy of life. Individual members of AA and organizations closely connected to AA have had a profound impact on professional treatment systems and treatment legislation in the U.S. Until now, however, individual members of AA have not been active in the field of alcohol control policies. Signs are visible that membership in 12 step movements may develop into an ideological subculture and, perhaps, a political constituency having an influence on alcohol and drug legislation.

KEY WORDS:

Alcoholics Anonymous, self-help, social movements